

TÜRK SİNEMASI'NDA TÜRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME (1970-1980)

AN ANALYSIS ON GENRES IN TURKISH CINEMA (1970-1980)

Ürün YILDIRAN ÖNK^a

ÖZET

Sinema ile toplumun karşılıklı bir etkileşim içinde olduğu genel kabul görmüş ve üzerine pek çok araştırma yapılan bir olgudur. Sinema gerek ortaya çıktığı yerin ve zamanın tanımlanması bakımından, gerekse toplumsal yapıyı oluşturan siyaset, ekonomi, tarih ve özellikle kültürü aktarması bakımından toplumu anlama çabalarında iyi bir yol göstericidir. Bu bağlamda filmleri tek tek değerlendirmek yerine tür bazında ortak özelliklerinin belirlenmesine dayanan tür çalışmaları, onları bir bütün olarak görebilme açısından son derece yararlıdır. Bu çalışmada amaç, 1970 ile 1980 yılları arasında çekilen Türk filmlerini tür bazında inceleyerek sınıflandırmak ve bu bulguların dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal olaylarıyla etkileşimini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Film Türleri, Türk Sineması, 1970'ler, Türk toplumu

ABSTRACT

The relationship between cinema and society has long been accepted and searched for various academicians. Cinema describes the place and time that it was made in, at least it carries the political, economic, historical and cultural elements composing the social structure. So it can assist people with their effort to understand society. From this perspective genres studies based on identifying the similarities of the films, enable academicians to see them as a whole instead of evaluating them one by one. The aim of this study is to classify Turkish films produced between 1970-1980 according to their genre, and to analyze the findings of the classification in order to discover their interactions with the political, economic, and social issues of the era.

Key Words: Film Genres, Turkish Cinema, 1970s, Turkish Society

^a Öğretim Görevlisi, Yaşar Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

Giriş

Tüm ülke sinemaları gibi Türk Sineması da kendine özgü özellikler ortaya koymuştur. Ancak genel hatlarıyla değerlendirildiğinde bile farklı ve karmaşık bir yapı gösteren 1970 - 1980 arasındaki on yıllık süreç, bir yandan Türk Sineması'na tamamen yeni konuların katıldığı, bir yandan eski temalardan vazgeçilmeden onların devamı niteliğindeki konuların tekrarlandığı ilginç bir dönemdir. Türk Sineması'nda tür çalışmalarında ayrıcalıklı bir yere sahip olan bu dönemdeki filmler, bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu dönemi incelemeye değer kılan bir başka etken ise Türk Sineması'nda başlangıç olarak kabul edilen 1914 tarihli "Ayastefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" adlı filmde bu yana çekilen 5500'e yakın filmde¹ 2000'den fazlasının bu on yıllık süreçte üretilmiş olmasıdır. Başta üç temel tür ayrımı olan kurmaca-belgesel-deneyisel ayrımından yola çıkılmıştır. Türk Sineması'nda deneyisel film olarak değerlendirilebilecek pek film olmadığı ve belgesel filmlerin de sınırlı sayıda (26 adet) olduğu göz önüne alınarak kurmaca filmler üzerine odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında incelemeye alınan filmlerde, Agah Özgüç'ün Türk Filmleri Sözlüğü (1.Cilt) adlı kitabı temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sınırlıklılıkları açısından üretilen film sayısının fazlalığı karşılaşılan en önemli sorun olmuştur. Zira 2083 adet film incelenmiştir. Filmleri izleyerek incelemeyi imkânsız kılan bu durum dışında, bu konudaki kaynakların yetersizliği de karşılaşılan önemli kısıtlardan biridir. Adı geçen filmlerin sayısal çokluğuna karşın, filmlerin bazılarının kopyaları bile mevcut değildir. Bu bakımdan Özgüç'ün kitabındaki film özetleri okunarak bir değerlendirme yapmak zorunluluğu ile karşı karşıya kalınmıştır. Öte yandan tüm tür çalışmalarının temel zorluğu olan filmlerin aynı anda birden fazla türün özellikleri taşıyor olması da çalışma kapsamında incelenen filmlerdeki baskın özellik göz önünde bulundurularak yapılan bir seçimle aşılma çalışılmıştır.

Türk Sineması'nda genel anlamıyla tür kavramı zaten gelişmemiştir. Belli türlere ait filmler çekilmiş olsa da bunlarda çoğu kez türsel özelliklerin ya yeterince iyi oluşturulmadığı ya da yoksayıldığı görülmektedir. Yine de Türk Sineması'nda türler yoktur demek yanlış olur. Türkiye'de türler hakkında yeterli düzeyde ve ayrıntıda bir çalışma yapılmamış olsa da belirli bazı ortak özellikler çerçevesinde kimi türlerin oluştuğu görülmektedir. Dram, melodram, macera, komedi, tarihsel, toplumsal, dinî, fantastik gibi kimi temel türlerin dışında polisiye, masal, çocuk, kovboy gibi aslında alttür kapsamında olan ancak 1970 -1980 yılları arasındaki yoğun üretiminden dolayı neredeyse başlı başına bir tür olmayı başaran türler de bulunmaktadır. Diğer taraftan müzikal, korku ve kara film gibi türler ise Türk Sineması'nda varlık gösterememiş türlerdir. Çalışmanın araştırmasına geçmeden önce tür kavramına ve dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısına ilişkin bilgiler verilmiştir. Araştırma kapsamında ise incelenen 2083 adet film, dram, melodram, macera, seks ve seks - komedi, komedi, tarihsel, polisiye, arabesk, fantastik, toplumsal, kovboy, çocuk, masal ve dinî türler başlıkları altında bir ayırım doğrultusunda sınıflandırılmıştır.

Tür Kavramı

Sinema bir sanat ve kültür aracı olduğu kadar aynı zamanda bir eğlence ve dinlenme aracıdır. Bu bakımdan sinema endüstrisi, izleyicilerin bu gereksinimlerini de göz önünde bulundurmuş ve bunların karşılanması doğrultusunda filmler üretmiştir. Sinemada kategorik ve tutarlı biçimde türlerin oluşması sesli sinemanın ilk on yılında tamamlanmıştır. Sonraki yıllarda ise bu türlerin farklılaşmasından doğan türevleri ortaya çıkmıştır (Onaran,1986:91).

Esas olarak türlerin ortaya çıkması Hollywood stüdyo sisteminin yarattığı bir sonuçtur. Hangi filmin nasıl bir gişe başarısı sağlayacağını kesin olarak söylemek hiçbir zaman mümkün olmamıştır. Bu bakımdan Hollywood stüdyolarında, yapılan yatırımın taşıdığı riske karşı, başarı kazanmış filmlerin bazı nitelikleri tekrarlanarak benzerleri yapılmıştır. Bu noktada film türleri ve yıldızlık kavramları en güvenilir dayanaklar olarak belirmiştir. Görüldüğü gibi, tür kavramının bir gereklilik sonucu ortaya çıktığından da söz edilebilir. Sinema ticari bir girişim ve endüstriyel yatırım alanıdır. Bu bağlamda ürünlerini sınıflamak, bunların niteliklerini, özelliklerini saptamak durumundadır. Böylece hem tanıtım olanakları artmakta hem de tüketici konumundaki izleyicinin beğenisinin değerlendirilmesi kolaylaşmaktadır (Abisel,1995:42-43). Sinemada tür veya film türü kavramı endüstrinin içinden doğmuş olsa da ilerleyen zamanda eleştirmenlerin ve izleyicilerin katkıları da unutulmamalıdır.

Sinemada türleri kesin sınıflamaya yarayan belirli kıstaslar oluşturulamamıştır. Üzerinde uzlaşmaya varılabilmemiş bir ayırım "*kurmaca-belgesel-deneyisel*" film ayrımıdır (Abisel,1995:46-47). Genel bir bakış açısı

¹ <http://www.haberpan.com/haber/turk-sinemasinin-buyuk-gelisimi/> E.T: 18.06.2011

sağlaması bakımından Nijat Özön'ün tür tanımı oldukça açıklayıcıdır: "Filmlerin, belli bir konuyu işlerken kullandığı gerece, uygulamaya, çeşitli öğelerin kullanış tarzına, belli bir konuyu ele alış açısına, biçimine, deyişe göre ortak yönleri bulunarak yapılan kümelendirmeye dayanan adlandırmalar." (Özön,2000:648)

Çoğu kez özel bir izleyici kitlesine yönelik tür filmleri çeşitli eleştirilerle de karşılaşmıştır. Yenilik ve özgünlük kavramlarıyla karşıt görülmüştür (Mutlu,2008:39). Kuralcı ve tutucu olarak değerlendirilmiştir. Yineleme ve çeşitleme yoluyla benzer öyküleri, benzer karakterleri kullandıkları söylenmiştir. Ticari kaygılarla dönemin popüler kültürüne hizmet ettiği vurgulanmıştır. Kuşkusuz bu eleştirilerin temel nedeni tür filminin biçime sadık kalmayı içermesiyle bağlantılıdır (Abisel,1995:66). Ayrıca şu da unutulmamalıdır ki her tür kendi geçmişinin devamıdır. Tür filmleri sanatsal yeteneklerin sergilenmesinden çok, filmi yapanın, o türün geleneklerini nasıl en iyi kullanacağını gösterir.

Film türleri birbirlerine tema, karakterler, dekor, kostüm, olay örgüsü, çevre, müzik, anlatı yapısı bakımlarından benzerlikleriyle tek bir ad altında biraraya toplanmaya çalışılmıştır. Film türleri izleyiciyle kurdukları sıkı etkileşim nedeniyle yapıldıkları toplumu ve o toplumun kültürünü yansıtır. Bu bağlamda üzerinde önemle durulması, incelenmesi ve yorumlanması gerekir.

1970 Sonrası Türkiye'de Siyasi, Ekonomik ve Toplumsal Olaylar

1961 Anayasası sonrasında oluşan çoğulcu demokrasi anlayışı sayesinde birçok siyasi parti kurulmuştur. Bu siyasi partilerden TİP (Türkiye İşçi Partisi) ve kapatılan DP yerine kurulan AP (Adalet Partisi) sayılabilir. Ayrıca islamcı sağ da MNP'yle (Milli Nizam Partisi) yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Diğer taraftan 1965'te Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne katılan ve 1969'da partinin adını Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak değiştiren Alparslan Türkeş'in Türk ulusal mirasını vurgulayan politikası da etkin olma yolundadır (Demir, 2002:265-268). 1970 öncesi önemli bir diğer olay da 1968'de Fransa'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da, üniversite gençliğinin ayaklanmasıdır. Türkiye'nin de etkilendiği bu olay, diğer ülkelerin tersine kısa sürede geçmemiş ve yerleşerek sola kaymıştır. Bu olaya karşı olan kitlenin hukuki yollar yerine komando savaşını tercih etmesi ise Türkiye'de ülkücü hareketin tetikleyicisi olmuştur (Akşin,1997:142-143). 1970'ler boyunca ülkede bu iki grubun neden olduğu bir gerginlik yaşanacaktır. Öte yandan bu yıllarda sol kanatta yaşanan gelişmeler ve sol görüşlerin halk arasında da kabul görmeye başlamasına paralel olarak yetersiz eğitim imkânlarına, işsizlik tehlikesine, Amerikan'ın emperyalist politikalarına ve AP iktidarına karşı gösteriler artmıştır. Bu gelişmeler karşısında AP hükümeti, sol örgüt ve kişiler üzerindeki baskılarını artırmıştır. Siyasal ortamda yaşanan bu hareketler ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 12 Mart 1971'deki Muhtırası'yla sonuçlanmıştır (Demir, 2002:267, 268).

1970'lerin başından itibaren Türkiye'de siyasi dengeler alt üst olmuştur. Üniversite olayları tırmanışa geçmiş, öğrenci hareketleri artık tamamen "kent gerillası" şekline dönüşmüştü. Banka soygunları ve Amerikalılara yönelik eylemler de yoğunluk kazanmıştı. Büyüyen olaylar üzerine 12 Mart Muhtırası verilmişti. Ordunun baskısı sonucu dönemin Başbakanı Süleyman Demirel istifa etmişti. Ordunun istediği partiler üstü hükümet Nihat Erim tarafından kuruldu. 11 bakandan oluşan bir beyin takımı oluşturulmuş, bununla bazı reformlar gerçekleştirmek hedeflenmişti. Bu çabalar da İsrail Başkonsolosu'nun kaçırılması bahanesiyle ilan edilen sıkıyönetimle bozulmuştur. Sol görüşlü aydınlar, öğrenciler ve işçiler kitleler halinde tutuklanıp yargılandılar. Bu da 11'lerin istifasını getirdi. TİP ve MNP'nin kapatılması, TRT'nin özerkliğinin kaldırılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulması da bu döneme rastlamaktadır (Akşin,1997:143-145).

Bu arada CHP'de ilginç olaylar yaşanmaktaydı. 1972'de parti içinde yaşanan olaylar sonucunda İnönü başkanlıktan istifa etmiş yerine Bülent Ecevit seçilmişti. Bir sonraki seçimlerde %33 oy alarak MNP yerine kurulan MSP (Milli Selamet Partisi) ile koalisyon kuran Ecevit, buna uzun süre dayanamayarak 1974'te istifa etti. 213 gün süren bir hükümet bunalımından sonra Demirel önderliğinde karma bir hükümet kurulabildi. Milliyetçi Cephe (MC) Hükümeti adıyla bilinen bu hükümette DP'den ayrılan 9 milletvekili ve 3 milletvekiliyle MHP vardı (Özdemir,2002:269-275). 1977 seçimlerinden 1. parti olarak çıkan CHP yine tek başına iktidar olamayınca 2. MC hükümeti kuruldu. 5 ay iktidarda kalan bu hükümetten sonra AP'den transfer edilen 11 milletvekili sayesinde Ecevit iktidara gelebilmişse de 1979'da yapılan ara seçimlerde CHP kaybedince istifa etmiştir. Hükümet yine Demirel tarafından bu kez azınlık hükümeti şeklinde oluşturulmuştur. Bu hükümet 12 Eylül darbesine kadar iktidarda kalmıştır. 12 Eylül'e bahane olan olay ise görünürdeki şiddet olayları bir yana, Cumhurbaşkanlık süresi dolan Fahri Korutürk yerine yeni bir Cumhurbaşkanı seçilememesi olmuştur. Bu dönemde yaşanan siyasi

istikrarsızlık ve hükümet bunalımları bir yandan yaşanan gerginliği artırdığı gibi bir yandan da yeni ekonomik ve toplumsal krizlere neden olmuştur (Akşin,1997:148-150).

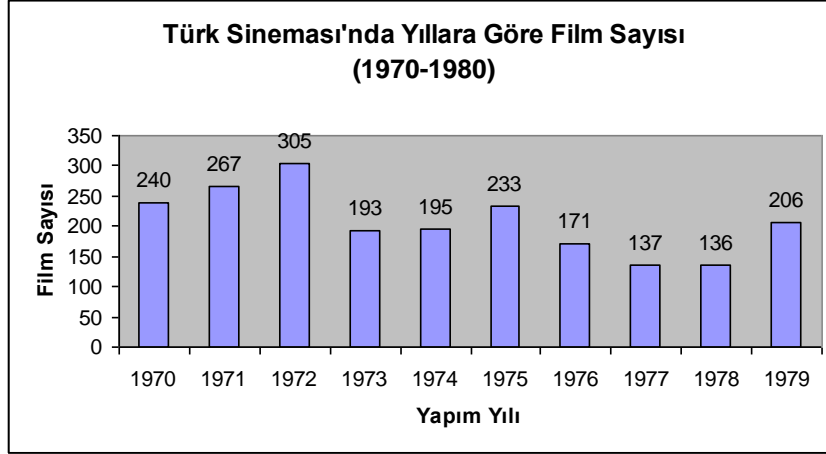
Türkiye'nin ekonomik düzeni ise 1950'lerden itibaren zaten bozulma sürecine girmişti. 1970'lere gelindiğinde ise Türkiye tarihindeki ikinci devalüasyon (değer düşürme) olayını yaşamış ve doların karşılığı 9 TL yerine 15 TL olmuştur. Yaşanan hükümet krizleri ise bir ekonomik paketin uygulanmasını olanaksız hale getiriyordu. 1973 yılında patlak veren petrol bunalımı da dünyada akaryakıt fiyatlarında önemli yükselmelere yol açmıştı. Özellikle Ecevit döneminde büyük mal darlıkları yaşandı hatta yemek yağı ve tüp gaz bulmak bile büyük bir sorun olmuştur (Akşin,1997:143,148-149). 1979'a gelindiğinde ise ekonomiyi yeniden işler hale sokmak için bir istikrar programı uygulamaya karar veren dönemin Demirel hükümeti, o sıralar Başbakanlık Müsteşarı olan Turgut Özal'a bir paket hazırlattı. (Akşin,1997:149-150). Bu paketin başarıyla uygulanması tam bu tarihlere denk düşen 12 Eylül darbesi sayesinde olmuştur (Kongar,2010:425).

1970'lerin başından itibaren hızla tırmanan işçi ve öğrenci olayları döneme damgasını vurmuştu. Kuşkusuz o yıllarda yaşanan siyasi ve ekonomik zorluklar, insanların bu türlü eylemlere yönelmesinde etkili olmuştur. Bu dönem fakültelerin sağ ve sol görüşler arasında paylaşıldığı ve karşı görüşlerin içeri alınmadığı bir dönem olmuştur. Sık sık kanlı olaylar meydana gelmiş kimi zaman birçok insan faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Üniversite sorumluları, polis ve adliye çoğu kez olaylara seyirci kalmış, dönemin hükümetleri ise duyarsız davranmışlardır. 1977'deki kanlı 1 Mayıs'ta kalabalığın üzerine açılan ateş sonucu çıkan panikte 34 kişinin ezilerek ölmesi de dönemin en acı verici olaylarından. 1978'de Kahramanmaraş'ta patlak veren olayla beraber güvenlik güçlerinin engelleyemedikleri bu olayların artık nerdeyse bir iç savaş halini aldığı görülmüyordu. Çeşitli şekillerde kendini gösteren şiddet olayları artık gençlikle sınırlı kalmıyor; emniyet müdürü, sendikacı, savcı, profesör, gazeteci gibi tanınmış kişiler de silahlı saldırılar sonucu öldürülüyordu. (Akşin,1997:143-149).

Bu yıllarda yoğunlaşan toplumsal olaylarla beraber, kentlerin yakınında yaşayan ve ağırlıklı olarak fabrikalarda işçi olarak (veya benzer sektörlerde) çalışan kırsal kesim insanların oluşturduğu yerleşim birimlerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Geldikleri yerlerden kültürlerini de beraberlerinde getiren bu insanlar bir yandan kent yaşamına alışmaya çalışmış fakat bunu da başaramamış, ne tam anlamıyla kentli ne de köylü olabilmişlerdir. Yaşanan olaylar gözönüne alındığında bu insanların arayışlarının da toplumsal açıdan dikkat edilmesi gereken bir nokta olduğu anlaşılmaktadır.

1970 Sonrasında Türk Sineması

Türkiye'de 1960'larda kurulan Türk Sinematek Derneği bekleneni yerine getirememiş, ulusal sinema tartışmalarıysa kuramsal boyutta kalarak örnek filmler üretilememiştir. 1970'lerin başından itibaren Türk Sineması'nda ekonomik getirinin önem kazandığı bir sinema anlayışı egemen olmuştur. Beğeni kazananlara benzer, iş yapacağı düşünülen türde filmler yapılmıştır. Bu dönemde sinema salonları dolmakta, sektörde büyük paralar dönmekteydi. Ancak kazanılanların yatırıma dönüştürülememesi ve ülke ekonomisinin kötü durumu sinemayı da etkilemiş, Türk Sineması büyük bir kriz yaşamıştır. Bu kriz döneminde filmler hem sayıca hem de kalite bakımından düşüş göstermiştir. (Bkz. Tablo1) Seks ve seks - komedi furyası yaşanmış, Türk Sineması varlığını bu alandan kazanır hale gelmiştir. Kuşkusuz yaşanan bu krizde Türkiye'ye 1960'larda giren ve 1970'li yıllar boyunca yaygınlaşan televizyonun da olumsuz etkisi olmuştur. Bu yıllarda Türk Sineması da Türkiye'yle beraber çetin bir sınavdan geçmiştir.

Tablo 1. 1970-1980 Yılları Arasında Çekilen Filmlerin Yıllara Dağılımı

1970'li Yılların Türk Filmlerinde Türler

Dram & Melodram Filmleri

Dram, film türleri içinde belki de en geniş olanıdır zira insana dair her şeyi konu edinebilir. Kahramanlar günlük yaşantıda karşılaşılabilen nitelikleriyle dikkat çeker. Ağlatının kapalı, dar, dış dünyayla ilişkisiz çevresinde değil, belli bir çevrenin, belli bir çağın somut koşulları içinde sunulurlar. Kahramanın davranışlarını bu yaşamın koşulları belirlemektedir. Dramın amacı, ortaya olağandışı bir durum koyup, kahramanı bu durumla karşı karşıya getirmek, bu sınavdan kahramanın hangi noktaya nasıl ve neden geldiğini açıklamaktır (Özön,2000:226). Melodram ise, *“sinemanın (...) en yaygın, gelişmemiş izleyicinin en çok tuttuğu, ağılatı ile dramın bozulmuş, karikatürleştirilmiş biçiminde ortaya çıkan türü”* biçiminde tarif edilmektedir. Anlatı kalıplara bağlanmıştır, konuların nasıl ilerleyeceği neredeyse bellidir (Özön,2000:466). İyiler ve kötüler arasındaki ayrım kesindir. Film boyunca iyi olan kahramanın başına gelmedik kalmaz, ancak sonunda mutlu sona ulaşan da o olacaktır. Olaylar, çatışmalar ve çözümler hep aşırı biçimde sunulur, olağanüstü rastlantılar, kurtarıcılar ve çözümler melodramların olmazsa olmazıdır. Melodramlarda aşırı duygusallık, neredeyse izleyiciyi ağlatmak amacıyla kurgulanmış gibidir. Melodramın en belirgin yönlerinden biri olan filmin sonunda iyilerin kazanması, kötülerin cezasını bulmasıyla verilen ahlak dersi ise izleyicinin vicdanını rahatlatan bir özellik taşımaktadır. Türk Sineması'nda dram ve melodram türleri arasında ayırım yapmak oldukça zordur, bu filmlerin konularına bakarak bu ayırımı yapmak olayı daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında iki tür bir arada değerlendirilmiştir. 1970 ile 1980 yılları arasında dram ve melodram türünde 643 tane film çekilmiştir. Türk toplumunun yapısı düşünüldüğünde bu yapıdaki filmlerin neden bu denli talep edildiği anlaşılabilir. Türk halkının içinde bulunduğu süreç de bir arayış sürecidir. Gündelik yaşamda rastlanması olası olaylar ve kahramanın her tüden zorluklarla mücadelesinin çekiciliği ve sonunda ulaşılan mutlu son, onları bu türü sever hale getirmiştir. Elbette Türk toplumunun acıklı öykülere yatkınlığı da göz ardı edilmemelidir. Türk Sineması'nın ünlü isimlerini genellikle bu türdeki filmlerde görmek mümkündür. Bu dönem Türk Sineması'nın dört ünlü kadın oyuncusunun dönemi olmuştur: Fatma Girik, Filiz Akın, Hülya Koçyiğit ve elbette Türkan Şoray. Ayrıca Türk Sineması'nın jönlere de bu dönemde bu tarz filmlerde boy göstermişlerdir: Cüneyt Arkın, Ediz Hun, Engin Çağlar, Kadir İnanır, Kartal Tibet, Murat Soydan, Tarık Akan gibi. Dram ve melodram, Türk Sineması'nda en çok tercih edilen türü olmuştur. 1970'lerin başında film türü olarak ilk sırayı çeken bu filmler 1974'ten sonra Türk Sineması'ndaki genel düşüşle beraber bir düşüş yaşamış, yine de varlığını sürdürmüştür. Türk Sineması'ndaki bu anlatının bugünkü yerli televizyon dizilerinde sürdüğünü söylemek mümkündür.

Macera Filmleri

Özön macera filmlerini *“Kişilerinin tehlikelerle dolu, serüvenli bir yaşam sürdükleri, soluk kesici görünümlerle, kahramanca davranışlarla dolu, hızlı dizemli filmler”* şeklinde tanımlamaktadır (Özön,2000:614). Macera filmleri Türkiye'de de dünyada olduğu gibi çok fazla izleyici çeken bir tür olmuştur. Özellikle Cüneyt Arkın, Serdar Gökhan, Mahmut Cevher gibi oyuncularla, genelde jön olarak bilinen oyuncuların başrolünde yer aldığı filmlerdir. Zira bu filmlerin olmazsa olmazı yenilmez kahramanıdır. Kahramanın kendini tehlikeli bir olay içinde bulması ve bundan kurtulma çabalarını ele alır. Kahramanlar çoğunlukla kavgalarla ve silahlı çatışmalarla

baş etmek zorundadır. Türk Sineması'nda genellikle polisiye ve tarihsel filmlerle içiçe geçmiştir. Macera türü Türk halkının son derece ilgi duyduğu dövüş sahneleriyle doludur. Ataerkil bir aile yapısı taşıyan Türk toplumunun, erkeğin her zaman güçlü bir kahraman olduğu ve galip geldiği, kadınların ise nazik ve korunması gereken kişilikler olarak gösterildiği bu türü çok kolay benimsemiş olmasına şaşmamak gerekir. Ayrıca Türkiye'de bu türe yakın görünen ancak aslında ganster türünde olan sayılı örnekler de bulunmaktadır. Bunlar çok sınırlı olduklarından ve türlerinin özelliklerini yeterince iyi yansıtamadıklarından dolayı macera filmi kapsamında ele alınmışlardır. 1970 ile 1980 yılları arasında 573 macera filmi çekilmiştir. Bu veri ışığında Türk Sineması'nda yoğun olarak tüketilen bir tür olduğu görülmektedir. 1977 ve 1978 yıllarında belirgin düşüşler yaşamasına rağmen macera filmleri genelde istikrarlı bir tablo sergilemektedir. Genellikle hedef kitlesinde erkek izleyicinin bulunduğu bu türdeki düşüşte, bu süreçte yine erkek izleyiciye hitap eden seks filmlerinin artışının da etken olduğu düşünülebilir.

Seks Filmleri ve Seks-Komedileri

Porno film olarak da bilinen bu tür genel olarak sinemacılar tarafından film kapsamı dışında bırakılmış olsa da bu çalışma çerçevesinde geniş yer tutması ve dönemin toplumsal yapısıyla yakından ilişkisi nedeniyle incelenmiştir. Dünya'da da çeşitli örnekleri bulunan bu tür, Türk Sineması'nda özellikle 1970'li yıllar boyunca ağırlık kazanmış ve bol kazanç getiren bir tür olmasından dolayı tercih edilmiştir. Türk Sineması'nda seks-komedi türü ilk defa 1974 yılında Beş Tavuk Bir Horoz adlı filmle başlamıştır. Genellikle gülünç bir konu çevresinde gelişen olaylar arasına seks sahneleri serpiştirilmiştir. Tarz olarak İtalya'daki örneklerden alınmıştır. Türkiye'de bu tür sinema özellikle 1976'dan itibaren tamamen seks filmlerine dönüşerek sinema sanayinin büyük bölümünü işgal etmiştir. Türkiye'de bu dönemde seks-komedilerin bu denli fazla yer almasının nedenleri dönemin toplumsal yapısıyla yakından ilgilidir. 1970'ten itibaren Türkiye'de hem ekonomik hem de siyasal anlamda bir karışıklık dönemi yaşanmıştır. Var olan olumsuz toplumsal tablonun üstüne bir de televizyonun evlere girmesiyle, sinema sektörü büyük bir kriz yaşamıştır. Evlerine kapanan halkı artık sinema salonlarına çekemeyen sinemacılar, bu krizden çıkışı (ya da kaçıışı) seks filmlerinde ve seks-komedilerinde aramıştır. Erkek izleyici kitlesinin cinsel duygularını sömürmeye yönelik bu türler, Türk Sineması'nda uzun süre etkili olmuştur. Türk Sineması'nın bu ilginç döneminde genellikle düzeyli filmlerden alışık olunan isimlerin de yer aldığını görmek mümkündür. Bu filmlerin ünlü yıldızları: Zerrin Egeliler, Meral Zeren, Feri Cansel, Arzu Okay, Melek Görgün, Seher Şeniz, Seyyal Taner, Figen Han, Ceyda Karahan, Necla Fide... Bayanlarda cinsel çekicilik ve beden güzelliği ön planda tutulurken erkek oyuncular için neredeyse tam tersi sözkonusudur. Başta Aydemir Akbaş, Mete İnselel, Ali Poyrazoğlu, Şemsi İnkaaya, Bülent Kayabaş, Öztürk Serengil gibi isimler vardır. Bunların yanında Sermet Serdengeçti, Yıldırım Önal, Tamer Yiğit, Behçet Nacar, Ünsal Emre, Salih Güney, Kazım Kartal, Hadi Çaman, Yalçın Gülhan, Salih Kırmızı, Tugay Toksöz gibi oyuncular seks filmlerinin aranan oyuncularındır. Dönemin ağır sansür uygulamalarından da kurtulmayı başaran bu filmler garip adlarıyla dikkat çekmişlerdir: Hasan Almaz Basan Alır, Kartal Pendik Gittik Geldik, İşte Kapı İşte Sapı, Ah Deme Oh De gibi cinsel çağrışımlı sözlerle "sinemaya" izleyici çekmeye çalışmışlardır. Belli bir süre iş yapan bu filmler, günümüzde yerini yabancı filmlere bırakmıştır (Scognamillo-Demirhan,2000:289-324). 1970 ile 1980 yılları arasında 220 seks filmi ve 174 seks - komedi filmi çekilmiştir. Aslında sayıca bir çok türün gerisinde yer alan bu iki tür, özellikle Türk Sineması'nın düşüş yaşadığı dönemlerde yaptıkları çıkışlarla dikkat çekmektedir.

Komedi Filmleri

Özön komedi filmleri için "Yazındaki, görünçlükteki çeşitli güldürü geleneklerini, sinemanın sağladığı olanaklarla varsıllaştırarak yansıtan film." demektedir. Bu filmlerin amacı izleyicileri güldürmenin yanısıra düşünmeye yöneltmektir. Komedi, toplumsal yaşamdaki aksaklıkları, sorunları eleştirel bir bakışla yansıtır (Özön,2000:337). Oyuncu bağlamında Türk komedi sinemasında iki önemli insan 1970'lerden hemen önce ortaya çıkmış, 70'ler boyunca da film çevirmeyi sürdürmüşlerdir. Bunlardan ilki Öztürk Serengil'in yarattığı "Adanalı Tayfur" tipidir. Sinemaya figüranlıkla başlayan Öztürk bu tiplemesini, bol küfürlü ve "yeşsee", "kelaj", "mangıraj" gibi Türkçe'yi yozlaştıran sözcüklerle tamamlamıştır. Adanalı Tayfur tipi, daha sonra "Temem, Bilakis", "Abidik Gubidik", "Helal, Adanalı Celal" gibi filmlerle sürmüştür. Türk komedi sinemasındaki ikinci tip, Sadri Alışık'ın canlandırdığı "Turist Ömer"dir. Turist Ömer; "pejmurde gıysileriyle, garip şapkasıyla, selam verişiyile, esprileriyle" komedi sinemasının özgün tiplerinden biri olmuştur. Her iki tipin ortak özelliği ise toplumdaki yerinin ve sınıfının belirsizliğidir (Onaran,1994:184) (Özgüç,1993:36-37,40). 1970'lerden itibaren Türk Sineması'nda komedi de kendi gelişimine daha elverişli ortamlar bulmuş ve yeni bir anlam kazanmıştır. Bir yandan "Arım Balım Peteğim, Acele Koca Aranıyor, İşportacı Kız, Ah Nerede, Yaz Bekarı, Öyle Olsun, Vahşi Gelin" gibi filmlerle eski tarzlar sürdürülmekte, bir yandan da yenilikler denenmektedir. 70'lerle beraber argolu

komedileri ise Yılmaz Köksal devralmıştır. Bu döneme damgasını vuran komedi anlayışı, tiyatrodaki kabare (şarkılı taşlamalı tiyatro) tarzının sinemaya uyarlanmasıyla oluşmuştur. Kemal Sunal, Zeki Alasya ve Metin Akpınar gibi komedi oyuncularını da bu şekilde sinemaya girmişlerdir. Amerikan sinemasında Frank Capra tarafından uygulanan “küçük insanların kendilerinden umulmaz bir gözüpeklilik göstererek kendilerini güçlü sanan kişileri alt etmesi” konulu filmleri Türkiye’de Ertem Eğilmez gerçekleştirmiştir. Bu bakımdan Türkiye’ye en uygun komedi anlayışını getiren de o olmuştur. Filmlerde fakir mahallelerden temiz, candan kişileri geniş bir halk kitlesinin beğenisine sunmuştur. Türk komedi sinemasına hizmet eden önemli isimler şunlardır: Adile Naşit, Münir Özkul, Şener Şen, Halit Akçatepe, İlyas Salman, Ayşen Gruda, Perran Kutman. Bu oyuncularla beraber Türk Sineması’nın birçok ünlü ismi de bu filmlerde çeşitli roller üstlenmişlerdir (Onaran,1994:184-187). Tüm güldürü tipleri içinde Türk halkı tarafından en çok tutulan Kemal Sunal’ın “Şaban” tipidir. Aptal görünüşüne rağmen bu görünüşün ardında son derece zekidir (Özgüç,1993:49). Daha çok yüz mimikleriyle ve diyaloglarla güldürünün sağlandığı “Şaban”lı filmlerin sonunda dalga geçen hep o olur (Özgüç,1993:48). Şaban tiplmesi yanında İlyas Salman’ın, Şener Şen’in, Zeki Alasya ve Metin Akpınar’ın, Müjdat Gezen’le Perran Kutman’ın ve hatta Şarlo benzeri bir tip yaratmaya çalışan Nejat Uygur’un tipleri de Türk Sineması açısından önem taşımaktadır. Onaran, 1960’lı ve 70’li yıllar boyunca Türk Sineması’nda komedinin yeni boyutlar kazandığını gözardı etmese de “güldürü filmlerinin çoğunda ince mizah ya da toplumsal eleştiriden çok, kaba güldürünün varlığının sezildiğinden bu tür filmlerin çoğunda el şakaları, argolu ve küfürlü konuşmalar, aptalca bakış ve gülüşlerle aptalca söylenen sözlerin tekrarı gibi durum ve davranışlar sergilendiğinden” söz ederek duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir (Onaran,1994:183,188). 1970 ile 1980 yılları arasında 119 komedi filmi çekilmiştir. Dönemin karmakarışık olmuş siyasi ve ekonomik tablosu içinde Türk halkının gülmeye gereksinimi oldukça yoğunlaşmıştı. Bu dönemde salt komedi türünde olmasa bile hemen hemen her filmde güldürücü öğeler kullanılmıştır. Zaten Türkler en kötü durumlarda bile gülmeyi unutmayan bir toplum olma özelliği gösterir.

Tarihsel Filmler

“Tarihsel bir olayı konu alan, bu olayın geçtiği çağı, çevreyi, kişileri yansıtan film türü.” olarak açıklanan tarihsel filmler; gerçeği doğruya en yakın biçimde yansıtmayı, bu gerçeği nesnel bir tutumla vermeyi amaçlayan filmler olmalarına karşın Türk Sineması’nda bu tür daha çok kahramanlık öykülerine dayanmaktadır. (Özön,2000:682). Türk Sineması’nda bu dönemde çekilen tarihsel filmler Kurtuluş Savaşı filmleri dışında bir kahraman çevresinde gelişen olayları destansı bir hava içerisinde ele alır. Tarkan, Battal Gazi, Kara Murat, Malkoçoğlu gibi geleneksel kahramanların mücadelelerini maceralı ve vurdulu-kırdılı bir şekilde işler. 1970 ile 1980 yılları arasında 80 tarihsel film çekilmiştir. Bu tür filmlerin toplumca tercih edilme nedeni, dönem dolayısıyla içinde bulunulan ortamdan uzaklaşma isteği ve eski güçlü günlere duyulan hayranlık ve özlemdir.

Polisiye Filmler

Özön polisiye türü *“Yasa ve düzeni korumakla görevli polisler ile suçlular arasındaki savaşında polislerin durumunu, çalışmasını ele alan film.”* biçiminde tanımlamakta ve bu türün gangster filmleri, mafya filmleri ve suçlu kim filmlerini de içeren geniş bir tür olduğunu anlatmaktadır (Özön,2000:548). Türk Sineması’nda genelde kahramanın polis olması şeklinde görülen bu tür macera türüyle yakın ilişkilidir. Ancak Türkiye’de bu filmler oldukça fazla olmasından dolayı bu çalışma kapsamında ayrı olarak ele alınmıştır zira belirtilen zaman aralığında 62 polisiye film saptanmıştır. Bu süreçte polisiye filmlerin macera filmlerinden ayrılacak kadar fazla sayıda üretilmesi, toplumsal durumlarla yakından bağlantılıdır. Dönemin, silahlı çatışmalarla faili meçhul cinayetlerle karakterize olan günlük yaşantısı nedeniyle bireylerin psikolojik açıdan güvensiz hissetmesi son derece doğaldır. Bu nedenle emniyet güçlerinin otoriter ve sağlam karakterler aracılığıyla sorunları ustalıkla çözer ve suçluları adaletle teslim eder gösterilmesi büyük önem taşımaktadır. Kendini birçok bakımdan savunmasız ve güçsüz bulan halk, bu filmler sayesinde güven tazelemektedir.

Arabesk Filmler

Türk Sineması’nda ağırlıklı olarak “arabesk melodram” olarak adlandırılan bir melodram anlayışı vardır (Onaran,1994:188). Arabesk müzik üreten bir şarkıcının (Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses gibi) başrolünü üstlendiği bu tür genellikle kırsal kesimden kentlere göç etmiş ancak iki kimlik arasında sıkışmış insanların beğenisini kazanmaktadır. Melodramın taşıdığı kadercilik yaklaşımı da bu insanların yaşama bakışlarına çok uygundur. Büyük ama imkânsız aşklar, sakat kalmalar, kötü yola düşmeler, namus cinayetleri, hapisler, yoksulluk, ezilme, aşağılanma bu türün başlıca konularıdır. Genelde arabesk müzikle de doldurulan sahneleriyle son derece acıklı ve iç karartıcıdır. Bu nedenle insanlara pembe dünyalar vaad eden müziklerle

içinde yer verdiği müzikli bölümler dışında hiçbir ortak özelliği yoktur. İnsanların bunları izlemelerindeki en olası neden, kendi hallerine şükretmelerini sağlamasıdır. 1970 ile 1980 yılları arasında 62 tane arabesk melodram tarzında film çekilmiştir.

Fantastik Filmler

Fantastik film, “*düşgücüne dayanan, düşgücünün alabildiğine özgürce kullanılmasından kaynaklanan, doğadışı, doğaüstünü, olağanüstünü, olanaksız yansıtan film türü*”dür. Bu özellikleriyle izleyiciyi hem yanlış yönlere sürükleyebilir hem de tam tersine izleyicinin düş gücünü, düşünce alanını genişletebilir. Öte yandan bu filmler, sinema sanatçısına sinema sanatına en bağımsız çalışma olanağını, en geniş deneysel girişimleri sağlayabilir. (Özön,2000:234) Fantastik film türü bir yanıyla bilimkurguya da yaklaşmaktadır. Özön’ün “*bilimin günümüzdeki verilerine dayanarak insanların ilerideki yıllarda gerçekleştirebileceklerini; bu gelişmelerin insan toplulukları üzerinde yol açabileceği etkileri düşlemek, kestirmek, önceden bilmek yoluyla çevrilen film*” (Özön,2000:112) olarak tanımladığı bilimkurgu, Türk Sineması’nda kendi başına bir tür olarak varolamamış, fantastik tür içindeki sayılı örneklerle ve genelde yabancı filmlerin uyarlamaları biçiminde hayat bulmuştur. Hatta kimi kaynaklar Türk tarihsel filmlerini ve Türk kovboy filmlerini de bu tür içine almaktadır ancak bu çalışma kapsamında böyle bir yol izlenmemiştir. Genellikle iki - üç gün içinde çekilen bu filmler teknik olanaksızlıklarla doludur ve dar bütçelidir. B tipi filmler olarak da bilinen bu tür, 1970’lerde yoğun şekilde üretilmiş ve izleyici tarafından tercih edilmiştir. İnsanları bir hayal dünyasına götüren fantastik filmler, sorunlardan uzaklaşmanın en kolay yollarından biridir. 1970 ile 1980 yılları arasında 36 adet fantastik film çekilmiştir.

Toplumsal Filmler

Toplumsal film “*Konu olarak toplumsal bir sorunu ele alıp işleyen, aydınlatan, çözüme ulaştırmaya çalışan film çeşidi*” biçiminde tanımlanmaktadır. (Özön,2000:714). Türkiye’de toplumsal film süreci 1960’lardan itibaren başlamış, kent ve köy yaşamı çeşitli açılardan yansıtılmıştır. Kendi içinde bir sorgulamayı da beraberinde getiren bu tür, toplumun ileri gitmesini sağlayacak belki de en önemli türdür. Yerli ve yabancı sinema ödülleri kazanan filmlerin çoğunun da bu türden olması bunu doğrular niteliktedir. Kan Davası, Başlık Parası, Ağalık Sistemi, Toprakla Mücadele gibi köyle ilgili sorunlardan başka; çalışanların sorunları, işçi-işveren ilişkileri, kırsal kesim insanların kente uyum çabaları, ekonomik sorunlar, eğitimsizlik, toplum bilincinin kazanılması gibi konular da işlenmiştir. “*Sinemanın, toplumu siyasal yönden bilinçlendirme aracı, siyasal savaşımında bir silah olarak kullanılmasını savunan ve bu yolda filmler gerçekleştiren sinema akımı.*” (Özön,2000:652) olarak görülen siyasal sinema da Türk Sineması’nda toplumsal film türünün bir alttürü olarak varolabilmiştir. 1970 ile 1980 yılları arasında 33 adet toplumsal film çekilmiştir. Kuşkusuz bu durum, toplumun kendini ve yaşanan dönemi anlama çabalarından kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin geçirmiş olduğu siyasi çalkantılarla dolu 1970’li yıllar, Türk Sineması’nda bu türün doğuşuna tanıklık etmenin yanı sıra, en önemli toplumsal film örneklerinin verildiği bir dönemdir. Bu filmlerin bazıları bugün halen tabu olan konuları ve sorunları ele alma cesaretini göstermiş olmakla beraber sık sık yasaklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. 12 Eylül darbesinin neredeyse yok ettiği bir tür olarak 1970’ler Türk Sineması’nın ilginç yönlerinden birini oluşturmaktadır.

Kovboy Filmleri

Asıl adı western olan bu tür Amerikan sinemasına özgü bir türken zamanla diğer ülkelerde de benzer nitelikli filmler yapılmıştır. Türkiye’de “*Pilav western*” olarak da anılan kovboy filmleri, “*ABD’nin Atlantik kıyısından içerilere, batıya doğru göç sırasındaki olayları konu alan; çoğu zaman at sırtında, kovalamalarla dolu film.*” olarak açıklanmaktadır. Olaylar çoğunlukla kızilderililerin baskını, kötü adamın, haydutların kasabalıları yıldırması, çiftlikleri basması, sürüleri kaçırmasıyla başlar. Konu tabancayla, yumrukla hesaplaşma ve at üstünde kovalamacıyla sürer. Sonunda iyiler kötülere mutlaka üstün gelir (Özön,2000:436). İyi ile kötü arasındaki çatışma bu filmlerde beyaz şapkalılarla siyah şapkalılar arasındaki bir çatışmaya dönüşmüştür. Bunların dışında kıtaya yeni gelenlerle yerliler; uygarlıkla vahşilik, kanun kaçakları ve şerifler arasındaki çatışmalar bulunmaktadır. Tipik bir kovboy filminde, bireycilik temeline dayanan Amerikan ideolojisinin temsilcisi olan kovboyun yanı sıra silahlar, atlar, tren soygunları, posta arabaları, uçsuz bucaksız görünen Amerika toprakları alışlagelmiş ikonografik unsurlardır. 1970 ile 1980 yılları arasında 22 adet kovboy filmi çekilmiştir. Bunun nedeni Amerika’ya duyulan hayranlığın yanı sıra yerleştirilmeye çalışılan bireyci yaşam tarzıdır.

Çocuk Filmleri

Çocuk filmlerini Özön “Çocuk için özel olarak çevrilmiş ya da çocukların da ilgileceği nitelikte film.” olarak açıklamaktadır (Özön,2000:166). 1970 ile 1980 yılları arasında 22 adet çocuk filmi çekilmiştir. Türk Sineması’nda çocuk filmlerinin bir tür olabilmesinin nedeni aslında son derece basittir. Filmlerde rol alan Zeynep Değirmencioglu, Menderes Utku, İlker İnanoğlu, Sezer İnanoğlu gibi çocuk yıldızların babaları filmlerin ya yapımcısı ya da senaristidir. Bu nedenle bir dönem Türk Sineması’nda çocuk filmleri furyası yaşanmıştır. Çocuk yıldızları kullanmanın izleyiciye sevimli görünmesinden kaynaklanan talep bir dönem bu filmlerin yoğun şekilde üretilmesine neden olurken bir süre sonra Türk Sineması’nda yaşanan krizle beraber bu süreç kapanmıştır.

Masal Uyarlaması Filmler

Masal filmleri, “Konusu bir masalı işleyen, masal havası taşıyan film çeşidi.” şeklinde tanımlanmaktadır (Özön,2000:463). Türkiye’nin 1970 ile 1980 yılları arasında içinde bulunduğu sıkıntılı dönemde bu tür filmler de yoğunluk kazanmıştır. İnsanları içinde yaşadıkları dünyanın sorunlarından uzaklaştırarak masal dünyasının pembeliğine götüren filmlerin bu dönemde tercih edilmesinin nedeni son derece açıktır. Güzel prensesleri, yiğit kahramanlarıyla, mucizevi çözüm yöntemleri ve mutlu sonlarıyla dönemin sıkıntılı ortamına adeta bir alternatif sunmaktadır. Gerek Batı dünyasının masalları gerekse Türk halk kültürüne ait masalların uyarlamalarına rastlamak mümkündür. 1970 ile 1980 yılları arasında masal türünde 19 film çekilmiştir. 70’lerin ortalarından itibaren önemini yitirmiştir.

Dinî Filmler

“Konusunu dinden alan, izleyicide dinsel duyguyu uyandırmayı, dinsel inançları yaymayı erekleyen film.” (Özön,2000:206) biçiminde tanımlanan bu türden filmler genellikle ya dinsel kişilerin (halife, evliya gibi) yaşamlarını konu edinir ya da bir şekilde İslamiyet’i yüceltir. Filmlerin sonunda hep müslümanlar üstün gelir. Müslüman olmayanlar veya dinî görevlerini yerine getirmeyenler “tam müslüman” olurlar. Yaşanan dönemdeki aksaklıkların nedeninin, İslamî gerekliliklerin tam olarak yapılmamasından kaynaklandığı vurgulanır. Müslümanlara kötülük edenleri Allah cezalandıracaktır. Türk Sineması’nda dinî filmler 1970’de başlayan “ulusal sinema” tartışmalarından kaynağını almış, bu doğrultuda ulusal sinemanın ancak Türk halkının dinî ve manevî değerlerini anlatan, bunları birer çıkış yolu olarak sunan filmlerle sağlanacağını düşünen yönetmenler tarafından çekilmiştir. 1970 ile 1980 yılları arasında 11 adet dinî film çekilmiştir. 70’lerin sonlarında önemini yitiren bu tür, 90’lı yıllarda yeniden bir atılım yapacaktır.

1970’li Yılların Türk Filmlerinde Türlerle İlişkin Bulgular

1970 – 1980 yılları arasında çekilen 2083 adet Türk filmi; dram, melodram, macera, seks ve seks - komedi, komedi, tarihsel, polisiye, arabesk, fantastik, toplumsal, kovboy, çocuk, masal ve dinî türler başlıkları altında sınıflandırılmış ve bu film türlerinin üretimi dönemselsel yapıyla ilişkilendirilmiştir. Türlerin yıllara göre dağılımıyla ilgili elde edilen sayısal sonuçlar ise Tablo.2’de verilmiştir.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	Toplam
Dram & Melodram	142	82	92	83	81	36	32	39	32	24	643
Macera	63	96	110	53	47	58	60	29	19	38	573
Seks	2	8	31	9	6	34	17	19	14	80	220
Seks-Komedi	-	-	-	-	12	57	26	10	40	29	174
Komedi	6	13	10	9	15	21	14	9	12	10	119
Tarihsel	4	15	18	20	8	6	6	2	-	1	80
Polisiye	5	11	15	4	2	4	7	15	3	1	67
Arabesk	-	2	3	5	5	6	7	12	12	10	62
Fantastik	5	11	11	5	1	1	-	-	-	2	36
Toplumsal	1	2	-	-	8	6	2	1	3	11	34
Kovboy	5	11	6	-	1	-	-	-	-	-	23
Çocuk	3	5	3	1	5	4	-	1	-	-	22
Masal	2	10	5	-	1	-	-	-	1	-	19
Dinî	2	1	1	4	3	-	-	-	-	-	11
Toplam	240	267	305	193	195	233	171	137	136	206	2083

Tablo 2. 1970-1980 Arasında Çekilen Türk Filmlerinin Türlerine Göre Dağılımı

Sonuç

1970'ten itibaren Türkiye'de hem ekonomik hem de siyasal anlamda bir karışıklık dönemi yaşanmıştır. Genellikle koalisyon ya da azınlık hükümetleri ülkeyi yönetmekte, bir yandan siyasal ayrılıklar belirginleşmekte, bir yandan da ülke ekonomisi kötüye gitmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bile sorunlar yaşanmış, iki kez Kıbrıs Barış Harekâtı düzenlenmiş, uçlarda yer alan siyasal hareketler arasında gerilla çatışmaları yaşanmaya başlamıştır. Var olan bu toplumsal tablonun üstüne bir de televizyonun evlere girmesiyle, sinema sektörü büyük bir kriz yaşamıştır.

Sinemayla toplumsal olayların bağlantısı düşünüldüğünde dönemin karmaşık siyasal, ekonomik ve kültürel yapısının filmlere yansıdığı açık bir şekilde görülmektedir. Her zaman iş yapar gözüyle bakılan dram & melodram ve macera türleri 1970 başlarında yoğun olarak üretilmişler ancak 1970 ortalarından itibaren önemlerini yitirmişlerdir. Dram & melodram türündeki filmler özellikle dönemin ilk yıllarında eski varlığını korumuştur. (Sisli Hatıralar, Ayrı Dünyalar, vb.) Macera filmlerinde kabadayılardan mafyanın yoğunluk kazandığı kimi zaman da kişisel maceralardan sözedildiği türde örnekler ağırlık kazanmıştır. (Silahlara Veda, Ali Cengiz Oyunu, vb.) Fantastik filmlerle masal ve çocuk filmleri dönemin popüler türleridir. Fantastik türde absüde varan ilginç filmler yapılmıştır. (Casus Kıran, Süpermenler, vb.) Masal uyarlamaları da bu dönemde rastlanan türlerden bir diğeridir. (Alaeddinin Lambası, Altın Prens Devler Ülkesinde, vb.) Dramda türünde çocukların yer aldığı filmler yapılmış, bunlar çocuk filmleri adlı bir kategori oluşturacak denli fazla sayıda üretilmiştir. (Sezercik Aslan Parçası, Yumurcak, vb.) Polisiye filmler ve tarihsel filmler ise dönemin devlet siyasetine paralel olarak işlev görmüşlerdir. Tarih ve kahramanlık konulu filmler sinema perdesinde sık sık yer bulmuştur. (Battal Gazi, Malkoçoğlu, vb.) Polisiye türde cinayet, esrar kaçakçılığı, tarihi eser kaçakçılığı ve sonlara doğru beyaz kadın ticareti gibi suçların, polislerin ve polis-mafya çatışmalarının yer aldığı görülmektedir. (Çakal Avı, Mavi Mercedes, vb.) Bir yandan toplumsal sinemanın önemli örnekleri verilirken, bir yandan da dinî filmler biçimsel anlamda kendisini farklı bir boyuta taşımıştır. Toplumsal ve siyasal içerikli filmler arasında başta Yılmaz Güney filmleri olmak üzere ülke sorunlarına değinen hatta kimi zaman bunları derinlemesine sorgulayan filmler çekilmiştir. (Arkadaş, Maden, vb.) Sınırlı sayıda da olsa dinî film örnekleri de bu dönemde gösterim şansı bulmuştur. (Birleşen Yollar, vb.) 1980'lerde de devam edecek, acı ve gözyaşı dolu arabesk melodramların temelleri atılmıştır. Melodram türünün arabesk müzikle kaynaşması sonucu ortaya çıkan, gözyaşları ve hüzün dolu bu filmler, köyden kente göçün kültürel bir yansıması olmuştur. (Batsın Bu Dünya, Ben Mi Yarattım, vb.) Amerika'dan ithal edilen bir tür olan kovboy filmlerinin Türk uyarlamaları yapılmıştır. (Batıdan Gelen Adam, Son Düello, vb.) Komedi ondan beklenenin üstüne çıkmış ve komedi filmleri popülerliklerini bir kat daha artırmıştır. İlerde yıldızı parlayacak birçok komedi ustası bu dönemde film yapmıştır. (Hababam Sınıfı, Salako, vb.) Elbette toplumsal sorunlardan bir kaçış olarak nitelenebilecek seks filmlerinin ve seks komedilerin ortaya çıkması da unutulmamalıdır. Zira döneme damgasını vuran bu tür olmuş, tüm sinema sektörü büyük bir kriz yaşarken bu

filmler, üretimlerinin ve tüketimlerinin en yoğun dönemini yaşamıştır. Seks içerikli olmayan filmlerde bile cinsel öğeler yer almıştır. (Kartal Pendik Gittik Geldik, Bakireler Çiftliği, vb.)

1970 - 1980 yılları arasında Türk Sineması'nda görülen türlerle dönemin karışık yapısı tam anlamıyla örtüşmektedir. Türk Sineması'nda tür çalışmaları derinleştirilmeli ve toplumsal olaylarla bağları ortaya konulmalıdır. Türkiye'nin geçirdiği dönemlerin bilinmesi, Türk Sineması'nın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Türk Sineması'nda sorunların çözümüne giden yolda toplumsal bakış açısıyla desteklenen tür çözümlenmeleri büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ABİSEL, Nilgün. (1995), Popüler Sinema ve Türler, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- AKŞİN, Sina. (1997), Türkiye'nin Yakın Tarihi 2. Cilt, İstanbul: Yenigün Yayıncılık.
- DEMİR, Feyzi. (der) (2002), Çağdaş Türkiye Tarihi, Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.
- KONGAR, Emre. (2010), 21.Yüzyılda Türkiye (2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- MUTLU, Erol. (2008), Televizyonu Anlamak, Ankara: Ayraç Yayınları.
- ONARAN, Alim Şerif. (1986), Sinemaya Giriş, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ONARAN, Alim Şerif. (1994), Türk Sineması 1. Cilt, Ankara: Kitle Yayınları.
- ÖZDEMİR, Hikmet. (2002), Türkiye Tarihi 4 (Çağdaş Türkiye 1908–1980), İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÖZGÜÇ, Agah. (1993), 100 Filmde Başlangıcından Günümüze Türk Sineması, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ÖZGÜÇ, Agah. (1994), Türk Filmleri Sözlüğü 1. Cilt, İstanbul: Sesam Yayınları.
- ÖZÖN, Nijat. (2000), Sinema Televizyon Video, Bilgisayarlı Sinema Sözlüğü, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- SCOGNAMİLLO, Giovanni. (1987), Türk Sineması Tarihi 2. Cilt, İstanbul: Metis Yayınları.
- SCOGNAMİLLO, Giovanni, Demirhan, Metin. (1999), Fantastik Türk Sineması, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- SCOGNAMİLLO, Giovanni, Demirhan, Metin. (2000), Erotik Türk Sineması, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
<http://www.haberpan.com/haber/turk-sinemasinin-buyuk-gelisimi/> E.T: 18.06.2011